

B.I.R.

3059

ESCURSIUNE ARHEOLOGICA

LA

TREI VECHI RESEDINTE

ALE ROMANIEI

CÂMPU-LUNG, CURTEA DE ARGEȘU ȘI TÎRGOVIȘTEA

FACUTE ÎN ANULU 1874

DE

MAJOR D. PAPPAZOGLU

BUCURESCI,

TIPOGRAFIA PETRESCU-CONDURATU

Strada Belvedere (otelul Rusia).

1874

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE NOTES

BY [Name]

ESCURSIUNE ARHILOGICA.

1874

Totă-de-una am avut dorința ca să arăt compatrioților mei, descoperirile, ce am putut face prin țară în privința monumentelor ei istorice, de aceia ș'acum vii a arăta cele ce am putut descoperi prin trei vechi reședințe ale României, Câmpu-lung, Curtea de Argeș și Târgovește.

Trista stare în care am găsit monumentele strămoșilor noștri în anul acesta, este vrednică de totă jală!!

Incepă deră cu întâia reședință a lui Radu Negru Basarabă, Câmpu-lung. Nu se mai vede nici un monument strămoșesc! un balcon mai areta vizitatorilor că zidurile pe care era înfipt, dată de la Negru Vodă, și acela împreună cu zidurile ce ocolesc mănăstirea Domnescă au dispărut! marca primitivă a țerei, vulturul cu crucea în pliscă vedută pe uă mare lespede de piatră ce era înfiptă în frontispiciul porții domnesce și aceea se afla prăvălită de răpa petrișului, lângă uă cișmea, părăsită și desfigurată

loviturile petrilor în câtu abia se pôte descifra, vre-uă două reliefuri de capete de lei mai există într'unu zidû în rândul clopotniței, staû gata a căde, și a se repune, vechia cruce de pétră mare, monumentû pe care s'afliă sculptatû hrisovu lui Nêgru Vodă, seû vechile privilegii ale Câmpu-lungului, și pe aceea am găsitû 'o trântită într'uă curte a unui particularû la pórtă cărui'a se mai vede uă altă cruce înfiptă în zidû, fără a se putea discifra din cauza rupturilor și maltratărilor de către trecători. Altû nu mai am sê vê arêtû din Câmpu-lungû, primă reședință a României de câtu ceea-ce 'mî-aû spusû și mie unii alții, că mai există în primărie hrisovu lui Radu Negru, totû ce potû sê vê mai arêtû că este și o pétră mormântală peste care stă sfânta masă a bisericii catolice, și care este înconjurată cu mai multe litere sculptate latine.... pe care am copiatû 'o în albumul meu, acea pétră trebuie sê fiă din timpu Cruciadei cândû aû trecutû cruciferi prin țera nóstră, mai este în păstrarea superiorului mănăstirei domlesci și unû paharû d'arjintû d'auritû, reprezentândû prin sculpturi trei ostași români, datû în darû acelei mănăstiri, de Matei Vodă și D-na lui Elena, unû sf. chivotû de arjintû d'aurit lucratû în smaltû și cu descrierea dorinței fondatorului, pentru care opânezû (pină nu se vorû repune și aceste) a se aduce la museul națiunii. Trecû acum la a 2 reședință a lui Radu Negru, Curtea d'Argeșiu: județulu Argeșiu.

Carî din Români pôte ține condeiu în mână ca sê des-

crie trista stare a monumentelor ce Curtea d'Argeșii conține? Să încep d'acum cu biserica domnescă din orașiu, vechea catedrală fondată chiar de Neagra Vodă la finele secolului a XIII-lea, și în care sunt depuse de cătră acestu credinciosu Domn moștele martirei Filothei aduse în timpul domniei lui din Bulgaria, cine nu s'arū emoționa vędându trista stare de ruină a acestui vechiū monumentū alū țerei?.. Interiorulū lui este, ca uă pesceră întunecósă, érū esteriorulū cu acelū frumosū stylū Bysantinū-goticū este jumătate rüinatū, în zidu biserici la intrare se vede sculptatū pe uă petró bustulū lui Radu Vodă, ęnsē obrazulū cum și tóte basreliefele desfigurate, în interiorū se vędū antice morminte carī nimeni nu s'au interesatū a copia măcarū inscripțiile după petre, carī peste cățiva ani, nu se vorū mai putea citi (acestu păcatū, acéstă urgie asupra inscripțiunilorū nóstre historice, l'am întâmpinatū pe la tóte monumentele nóstre în timpulū excursiunei mele!)

Suntū în orașiu încă două biserici fórte vechi, érū într'una din ele am pututū vedē unū stégū care 'mi-au spusū că este lăsatū de căpetenia arnăuțilorū în timpulū insurecțiunei grece la 1821.

Sē află pe unū delū uă ruină mare a unei biserici numită Samnicora (sf. Nicolae) pentru carī tradițiunile orașenilorū spunū că a fostū biserica Dómniei lui Radu Negru care era de ritulū apusanū, nici unū altū semnū în totū orașulū nū ne mai póte arăta, că arū fi fostū acolo scaunū

domnescă, nici chiar împrejmuirea curții domnesce ce era cu ziduri colosale de piatră, și aceea s'au desființat, și s'au prefăcut în cotețe, în coșari, și în fine, nu 'i nimica ridicat pe fața pământului, d'aci puțin mai 'nainte ca unu' quartu' de oră în susul Argeșului, este frumoasa biserică numită de mine bijuteria secolului XVI, fondată de Négoe Vodă, și cari în urmă au devenit și reședința Episcopiei d'Argeșiu. Ce se mai descriu de ea?... Ce se vă mai arată?... Ce se uă mai plângu?... Că trista stare în care a devenit în zilele noastre, este cunoscută de la bătrân, până la copil și de la Domn până la plugar! Acastă biserică a lui Négoe ce se admira de toți străinii ce au vizitat țera, am găsit-o înconjurată, se'u mai bine ășu, țesută în schele de brad, copaci mai mari, mai mici, țândări, scândurarie, atârături de funii de tei, de jos și până în vârf, în esterior cât și în interior, și coprinsu' de grăză am ășu : „Dómne, pădesce Tu locașiu' tēu celu' sfântu' de vre-uă asvârlitură de țigare se'u chibritu', precum le ai păđitu' trei secole și jumătate de tóte calamitățile ce au trecut peste elu' „ Amu' întreatu' decă primăria se'u administrația au pusă vre-uă stréje ca se privighede acestu' monumentu', și 'mi s'au arătat de către duoi sēraci călugări d'acolo, unu' unchiășiu bătrân cu unu' bățu' în mână, ăcându'mi că ăsta e de caraulă ; întrebându'lă ce instrucții are, mi-au răspunsu' : că are se bage de sémă a nu se fura din cheristea! Coprinsu' de uă jale ce totu' românul ară fi avutu', l'am ru-

gată cu lacrimile în ochi, dându'î instrucțiune, și formându din elă cea mai bună santinelă, i-amă disă, să nu permită pe nimeni cu țigarea în gură lângă schele seă să facă cine-va focă lângă schele, și să de în sémă din paznică în paznică, ce se va orândui acolo, înspăimântându'lă la din contra cu gura ocnă.

Cu mine se afla ună îngrijitoră d'acolo, călugără, precum și altulă economă, cari, după ce 'mă aă arătată miseria în cari trăiescă numai cu 40 lei vechi pe lună, mi-aă arătată paraclisulă unde facă sf. slujbă, afară ș'unde să păstrădă sf. mōște a lui Nifon, Mercurie ș' a sf. Tatiane. Iară candela de la mormântulă fondatorulă nu s'aă vădută aprinsă de suntă preste 4 ană, pe câtă vreme arhitectă, ingineră, revisoră, meșteră, toți, acestea s'aă înșirată la acă mănăstire chibzuindă restaurarea ei până ce înbracă biata biserică a lui Négoe în uă pădure de bradă, și pe din'ăuntru și pe din'afară, și de ea nu se mai apucă, și Dumneđeă s'uă fereseă de vr'ună focă, că atunci nu mai are unde să mai plimba ingineră și arhitectă, acești ovrei, cari storcă fără folosă punga țerii.

Ce va fi ore acestă blestemă? — Ce va fi acéstă persecuțiune asupra monumentulă lui Négoe, care nu putu fi isprăvită până ce Dómna Despina își vîndu și cercei din ureche? — Cum se pôte casa lui Dumneđeă ce fu sfințită de uă mie sf. Părinți, de patriarhulă Ierusalimulă și de mai mulți episcopă, ce fu împodobită cu atâte monumente aduse

chiarú din sf. Sofia, cu frumoșe podóbe lucrate în bijuterii de chiarú mâna Dómnului, și înzestrată cu atâte moșii; acea casă a Domnului în care s'aú închinatú cei mai mulți din glorioșii noștri Domni, acea bijuterie fără esemplu în tótă Europa, acestú monumentú care fu respectatú de invasiunile barbarilorú, de calamitățile mai multorú oștiri străine, apoi de noi Românií adí, cândú dicemú că progresămú în tóte, cum se póte a fi lăsatú pe mânií atátú de profane, a inginerilorú ș'a arhitecțilorú ovrei carí aú devastatú'o în astú-felú de degradare? Facú apelú la eruditulú și adevăratulú românú d-na T. Maiorescu, actualulú ministru de culte, ca să întórcă serioasă și neobosită stăruință asupra stării vrednică de jale, acestu'i sacru monumentú alú Românií, să nu plece de la ministerú până nu'și va lăsa numele sêú de restauratoru lui. Străinií, l-aú admirat, esemplulú avemú pe împărătesa Ecaterina Rusiei, carí trãmitea podóbe și cele trebuinčiose pentru acestú sfântú locașiú primulú episcopú, bunulú păstorú Iosifú. Comitele Coronini comandantele supremú alú oștirilorú austriace cândú se afla în țeră aú ordonatú corpulú de geniú de aú studiatú monumentulú până la cele mai mici sculpturi ale lui, le aú desenatú, și le-aú publicatú prin broșuri ad-hoc în tótă Europa luminată.

Ce să mai descriemú frumoșele tradițiunii ce se păstrează, pentru acestú sacru monumentú? — În vremea bătălii nemțilorú cu turcii la anulú 1784, ostirea nemțescă nu a voitú

a se apăra în curte acelei mânăstiri frumoase dorind a evita o distrugere ce putea să i-se causeze, în vremea insurecției grece, la anul 1821, aflându turecii că ară fi închiși în biserică, din arăuții lui căpitanu Farmachi, nu a voit a pune tunurile spre acel monument ce l'au ținut, înconjurat până au eșit arăuții la câmp. — În fine este o generală mirare cum au putut deveni elu astăzi, arsă pârilită și distrusă din mânele năstre ! Cei mai cuvioși și venerabili episcopi, ca Iosif, Ilarion, Grigorie, ca Samuil, Climent, ca Genadie și ca Scriban, au fost ca santineli neadormite pe lingă acestu gloriosu monument ; ce profanare este aceasta de acum ? ca să se maltrate în astu-telu de grad unu templu în care se păstrează mormintele celoru mai gloriosu Domni, ca a lui Négoe Vodă cu Dómna lui Despina, Radu-Vodă de la Afumați, Alexsandru Vodă alu IV, cum și alu Cnézelu Lazăr alu Serbiei, eu nu pot înțelege !! Să ne întorcem la frumoșele clădiri ce ocolea acel monument — unde e acel salon ce era divanulu Domnescu, lucratu în stilulu celu mai elegantu goticu ? acele spațioșe suterane pentru care tradițiunea ne spun că ară fi servitu de încăperi ale garziloru palatulu lui Négoe ? acel paraclis frumosu din fundulu curții ? acea bucătărie mare Domnesca lucrată în stilu goticu ; ei bine au arsă apoi în locu să le păstreze chiaru așa în ruină pentru stilulu loru celu anticu le au dăramat după fața pământulu ! Asemenea și o mulțime de alte obiecte și petrării ce se afla

În interiorul și exteriorul bisericii au dispărut cu totul!!! Perstilul acela din naivitatea bisericii pe colonele de granit roșu, unde este? Pre sfinte Episcopie, strigă mereu că poți să fi ascultată plângerea ta.

Să trecem acum în districtul Dâmbovița, la a treia reședință a Domnilor Români, care se numește Târgul Vestit sau capitala Târgovestea, conține ca monumente care de sineși arăta cea mai luminată istorie a gloriei Domnilor Români. Înmulțirea bisericilor, și a inscripțiilor după frontispiciilor cum și acele după a pietrelor mormântale, a crucilor celor mari care sunt înfipte pe la diferite localități, ne povestesc întreaga istorie a țării. Se umple de un respect religios vizitatorul la vederea vechilor ruine ale aceluși mareșel palat domnesc, ce încă stă în ființă și în care au domnit mai mult de 45 Domni Români, de la Vladislav până la Grigorie Ghica, cel ce și mută tronul pentru tot-d'una în București.

Acel palat ce s'au vizitat de mulțimea ambasadurilor străine și a parlamentarilor puterilor învecinate, aceluși tron de unde se decretă fericirea Românilor, viața și moartea lor, aceluși palat în care s'au născut atâtea fii de Domni și din care au ieșit atâtea Dămine și Domnițe virtuose, acele saloane în care s'au împărțit cărțile a mai multor arhipăstori ai bisericilor noastre, atâtea paloșe ale bravilor capitanii ai Români, și prin care s'au petrecut solemnitățile glorioșelor zile ale străbunilor noștri, în fine în rui țele aceluși sfânt palat dom-

nescū, voescū a arēta că astăđi se află o Cusiniță a unor ferari unguri carătași !! iarū prin ale lui încăperi domnesci, unde altă dată veneau trimiși ai lui Zdrini, Batoriū, lui Sigismundū și a lui Apafii, astăđi vede Romānulū cu lacrāma în ochi, rōte stricate, dricuri de căruță fărāmate, cărbuni, coșnițe, ciocane, și nicovale, mare indignare simți sufletulū meū, cândū mă pomenii cu unū ungurū, (nu însă din acei trimiși ai lui Bator, și Apafii sau ai lui Zdrini și Sigismund) ci de carătașulū chiriașū, care voia a'mi arāta renumitele suterane ale aceluī palatū, spuindu'mi că elū este aședatū acolo de către unū Primarū negustorū pentru o mică chirie și că Primăria îngrijesce fōrte puținū de acele ruine și că nu ține nici o curățenie pe acolo !.

Am vizitatū ruinele vechii bisericii a catolicilorū lângă, care am descoperitū o frumōse lespede mormāntale cu inscripții latine, descriindū că acolo, s'arū fi inmormāntatū rămășițele unui ambasadorū francesū, ce era acreditatū pe lângă Domniū Romāni din partea Regelui Polonii pentru comerțulū orientului, după care am luatū copie ecsactă și am desenatū efigia după piatră cum și literile în deosibitulū meū album. Ce satisfacere pōte fi mai mare pentru unū Romānū cândū discopere asemenea istorice și prețiose monumente ? Acea lespede mormāntale după părerea mea, arū trebui ca guvernulū să o ardice și să o aducă în păstrarea muzeului națiunii ca pe unū documentū de istorie și de gloria Romānilorū, căci baratulū o va desfigura întrebuintānd-o în altele.

Am avut onore a fi condusă de cea plină de virtuți și patriotismu, respectabila dămnă Polina Crețulesca, născută E. Florescu, proprietară mare din vechea reședință Târgoveșcea, la uă antică și frumoșă biserică a familii Crețulescilor, pe care au scos'o din ruina ce o amenința. repositulă domniei-selle soțu, venerabilulă Română, Ion Crețulescu, și care astă-đi se ține în splendoare și se îngrijeșce, de multă stimabila dămnă Polina. Într' adevără biserica este vrednică de văđută ca o antichitate mai multă de patru sute de ani, ia se află zugrăvită de onorabilulă d-nă Tătărescu prin stăruința acestei creștine dămne, frumoșa ei arhitectură veiche demarmoră ca aceia a mănăstirii Dălului, iară arabescurile desculpturī gotice în marmoră și silecsă, ce decorăđă ușe acestui sfântă lăcași suntă vrednice de tótă admirațiunea și visitorulă pôte crede că ele s'arū putea compara cu cele mai frumoșe sculpturī italiene și grece.

De aci am trecută la marea și frumoșa Metropolie din Târgovesce, cea cu șese turnurī și cu trei sute șese-đeci și cincī ferestre, templu luī Dumpeđeu fondatū de Năgoe Vodă, la anul 1510, dupē povăța părintelū sēu spiritū alū Patriarhulū Metropolitū alū țerii și sfântū Nifon. Ia este reparată astăđi de un contracciū ovreū, dēru stă ne zugrăvită, pe cândū în ecsteriorū fiindū spoită cu văpșea galbenă fără ulei, cade tencuiala cu văpsēnoa cu totū, și reclamă o a doilea reparațiune. Iată o cheltuieală zadarnică făcută cu licitațiune! Iată o bătae de jocū a usuī ovreū la acelu mă-

rețu templu, pînre ferestrele căruia străbate sórele a fie-și cărei dîle de peste anŭ. În curtea acestei Metropoliŭ, s'aŭ în gropatŭ după asasinare și corpulŭ luŭ Tudorŭ Vladimirescu la unŭ locŭ descoperit de mine, care am alŭ desgropa în véra viitoare cu a mé cheltueală.

De aici am mersŭ de am datŭ visita domnului prefectŭ alŭ judeçului, Odobescu, care este iubitŭ de către totŭ judeçulŭ, fiindŭ unŭ tânărŭ de unŭ caracterŭ prea onorabilŭ. L'am găsitŭ la onorab. Comitetŭ Permanentŭ districtualŭ dimpreună cu onorabili sei consilierŭ, căroră în numele isticarii Româniŭ, le amŭ făcutŭ rugăciunea mea ca se clădescă pe lângă gimnasiulŭ orașului o încăpere spațiosă, în care se facă de a se aduna tóte acele pietre cu inscripțiunii istorice ce se vede o mulțime trântite în préjma a mai multorŭ biserici rulate și prin respinti și care după un timpŭ fórte scurtŭ, acele inscripțiunii ce conținŭ, suntŭ a se sterge, cãlcãnduse de ómeii și de vite, am opiniatŭ ca să se spele și să le curețe aședãndule în acea încăpere, ecspuindŭ-se astfelŭ la vederea visitorilorŭ, cã acele monumente aŭ a da folosŭ mare acelorŭ ce se ocupă și se vorŭ ocupa în viitorŭ cu istoria țerii, le am spusŭ, cã onorab. Comitetŭ Județianŭ să autoride ómenii cu specialitate de a scri istoria Tãrgoviștei și a totŭ districtului și a o publica prin broșuri ad-hoc. Pentru folosulŭ tinerimi și înavuțirea istoriei naționale, le am arãtatŭ cã districtalŭ Dãmbovița conține întrãnsulŭ cele mai istorice menumente și de tótă frumusețea, precum

Mănăstirea Délu, fondată de Radu al V celă mare, la anul 1500. Plină de morminte Domnești istorice, Mănăstirea Golgota de la anul 1542; Nucetulă fondat de vorniculă Gherghina la 1589; Cobia de Alesandru al II-lea la 1572; Gaiseni fondat de marele Ban Stroie fiu marelui vornică Dobre din familia cea veche și ilustră a Floresciloră, la anul 1543; Viforăta fondată de Vladă-Vodă la anul 1530, unde se păstrădă până astădăi frumăsa Iconă a Martirului Gheorghiu dată de Leon Vodă Tomșă, în urma victoriă repurtată în București contra boeriloră pribegă, la anul 1631; Mănăstirea Stelea fondată ca monumentă de împăciure de Vasile-Vodă al Moldaviă în al XVII secol, pe loculă unde aă fostă locuită Patriarhulă Nifon; Mănăstirea Potocu, fondată de Vladislav Basarabă la anul 1392. Biserica cea veche a sfântului Gheorghedin resedință, în care se găsescă acele admirabile lespeđi de piatră, pe care suntă sculptate blestemelle cele măi îngrođitoare pentru ceă ce le voră ardica, ruinele bisericiă coconiloră (fii de Domnă) mormântulă celeă plină de virtuți Dómna Elena a lui Matei Vodă Basarabă cu inscripțiună latină și care se află în Biserica Domnescă de la palate, unde este și lojea de marmoră în care asculta serviciulă Divin Domniă și care este fondată de Petru Vodă Cercelă la anul 1573. Piatră mormântală cu frumăse sculpturi precumă și mormântulă ardicată peste arabescuriă ajură ală familiă Cantacuziniloră ce se află în Metropolie, petrele mormântale ale patriarhiloră Hrisant și Dionisie, ce aă murită în Romă-

nia, precum și alte multe monuminte pe care pentru prescurtare nu am putut să le arătăm aici.

Asemenea iarăși de mare interes este a se vedea și a se păstra fortificațiunile cetății Târgoveștii, suterane secrete, apedece, locul cetății de lemn, unde s'au descoperit chimiterul cu osemintele celor căzuți în înconjurarea dată Târgovești în vremea lui Sinan-pașa, precum și mulțimea ghiulelelor descoperite acolo. Tote aceste trebuiesc îngrijite de onorabila Primărie căci ele, fac în înăvuire istoriei și gloria vechei reședințe a Românilor.

Nu pot să tăgădău că la toate acestea arătări, atât d-lui Prefect, cât și onorabilii săi consilieri m'au ascultat cu mare interes, dărând de cându unu se gândește nimenia la astea ce se 'ți facă onorabilul Comitetu cât de Patriotu va fi el și câtu de mare zel ar desvolta.

Aci este locul ca să arătăm și vr'o câte-va vetre vechi ale Boierilor României ce locuia în Târgovește cându era reședința României.

Vatra palatelor familiilor celor vechi :

I a Văcărescilor.

II „ Buzeșcilor.

III „ Crețneșcilor.

IV „ Bălenilor.

V „ Florescilor.

VI „ Goleșcilor.

VII „ Caplescilor.

- VIII a Gornenilorū (saū Corneciti Grecenī).
- IX „ Cioranilor.
- X „ Grădištenilorū.
- XI „ Papazolentilorū (saū Popăcizălești).
- XII „ Dăneșcilorū.
- XIII „ Mirceșcilorū.
- XIV „ Băduleșcilorū.
- XV „ Paladeșcilorū.
- XVI „ Vlađeșcilorū.
- XVII „ Vintileșcilorū.
- XVIII „ Costeșcilorū,
- XIX „ Comăneșcilorū.
- XX „ Vârzarilorū.

Precumū și alte vetre boerești pe care pentru prescurtare nu le am însemnatū aici.

Pretinși arheologi cei în dreptū a face raporte guvernului, trecu printre aceste monumente, plécă la peștera de la izvoru Ialomiți insotiți de lăutari și de adunari plăcute și cândū s'î întorcū în capitală ni le arată glumindū, fără să arate guvernului îndreptările ce se reclamă și măsurile ce trebuie a se lua pentru apărarea unorū asemenea tesaure istorice și sacre suvenire, ale strămoșilorū noștrii!! O Monumente gloriose, suterane istorice și măguri misteriose ale României! de și nimenea din noi, cari ne pretindemū astăzi arheologi, nu ne pricepemū cum se vă scăpămū din întunericulū în care zaceți de decimī de secole, de și concurența

nóstră este de a râde unul de altul, de și ne place numai
parade de vorbe publicate prin foî; déră mâiue póte va
veni đioa in care tinerimea studiosă, pășindü după descope-
ririle nóstre, vă va scóte din întunericulü pământului Ro-
mâniî, și vă vor arăta națiunilorü luminate care suntü atâtü
de zelóse pentru monumentele patriei și a străbunilorü lorü.

Major D. Pappazoglu

